

POSLOVANJE DENARNIH ZAVODOV V CONI B
SVOBODNEGA TRŽAŠKEGA OZEMLJA

Nada ČIBEJ

Pokrajinski arhiv Koper, SI-6000 Koper, Kapodistriasov trg 1
e-mail: nada.bajic@guest.arnes.si

IZVLEČEK

Avtorica v prispevku obravnava razvoj in poslovanje slovenskih denarnih zavodov, ki so zaznamovali gospodarski razvoj Slovenske Istre in Primorja po drugi svetovni vojni. Vodilno vlogo na področju bančništva in v razvoju gospodarstva v coni B STO je odigrala Istrska banka d.d. Koper. Poleg Istrske banke so gospodarski utrip oblikovali tudi drugi denarni zavodi, ki so delovali vzporedno z Istrsko banko, a so bili ustanovljeni prej ali že v času njenega obstoja.

Ključne besede: denarni zavodi, bančništvo, gospodarska zgodovina, cona B STO

THE FUNCTIONING OF MONETARY INSTITUTIONS IN ZONE B
OF THE FREE TERRITORY OF TRIESTE

ABSTRACT

The article examines the development and functioning of Slovene monetary institutions that actually marked the economic development of Slovene Istria and Coastland after World War II. The leading role in the sphere of banking and economic development in Zone B of the Free Territory of Trieste was played by Istrska banka (Istrian Bank) d.d. Koper. The economic trends, however, were not outlined only by Istrska banka but also by various monetary institutions functioning parallel to Istrska banka, although they had been founded previously or during the time of this bank's existence.

Key words: monetary institutions, banking, economic history, zone B FTT

UVOD

Finance so bile vedno operativna dejavnost v poslovanju družb in podjetnikov, kar pomeni neposredno povezavo z okoljem podjetja. Denar posega v vse veje in področja gospodarstva, zato je nemogoče spremljati razvoj gospodarstva nekega območja ali raziskovati gospodarsko zgodovino brez poznavanja razvoja bančništva in financ.

V slovarju tujk najdemo razlago financ kot *"poslovanje in razporejanje denarja glede na potrebe in zakone države ter podjetij, denarno gospodarstvo"*. Finance oziroma denarno gospodarstvo so z vidika poslovanja predvsem načini, kako pridobiti potrebna finančna sredstva in metode, s katerimi se finančna sredstva upravljajo in razporejajo.

Skozi razvoj vloge denarja so nastali izjemno zapleteni finančni sistemi. V poslovanju podjetja lahko finance označimo kot vezni element med vsemi poslovnimi področji. Vse poslovne odločitve, kot so proizvodne, investicijske, tržne ipd., imajo na koncu finančne posledice, ki se izražajo na ravni podjetja. Slaba finančna koordinacija pa navadno pripelje k zlomu podjetja, kljub njegovemu razmeroma dobremu proizvodu, trženju in razvoju.

Torej, glavni steber, na katerem sloni gospodarstvo, je denarništvo in bančništvo. Od tega dejstva se ne oddaljuje niti razvoj gospodarstva Slovenske Istre in Primorja v času od konca druge svetovne vojne do priključitve k FLRJ. Osrednji denarni zavod v coni B STO je postal gonilna sila gospodarskega razvoja, kar pomeni, da je obvladoval zahteve trga in kupno moč prebivalstva, obenem pa je jugoslovanskim oblastem omogočal tudi utrjevanje politične moči.

Gleda na pomen finančnega poslovanja v gospodarstvu je o zgodovini slovenskega denarništva in bančništva napisanih malo znanstvenih razprav. Med najpomembnejše vsekakor štejejo dela Marka Waltritscha o slovenskem bančništvu in posojilništvu na Goriškem, Milana Pahorja o slovenskem denarništvu v Trstu, Avgusta Tostija o denarnih zavodih v Sloveniji po prvi svetovni vojni, Salvatorja Žitka in Janeza Kramarja o hranilnicah in posojilnicah v Slovenski Istri ter Zbornik zgodovinskega časopisa o zgodovini denarstva in bančništva na Slovenskem.

Toda temeljno delo s področja slovenskega bančništva pa je zagotovo knjiga Zgodovina slovenskega bančništva, avtorjev Jožeta Prinčiča in Žarka Lazareviča, ki jo je izdalo Združenje bank Slovenije leta 2000 v Ljubljani.

Razvoj denarnih zavodov v severozahodni Istri in Primorju do ustanovitve cone B STO

Za Slovence je bila druga polovica 19. stoletja na področju gospodarskega vzpona zelo razgibana. Kreditne in druge zadrage so Slovenci začeli v večjem številu us-

tanavljati v sedemdesetih in osemdesetih letih 19. stoletja. Ustanavljanje prvih slovenskih denarnih zavodov v severozahodni Istri in v celotnem Primorju sodi v čas, ko je bilo to območje upravno-politični del Avstroogrške monarhije, imenovano Avstrijsko primorje.

Denarni zavodi so delovali kot zadruga, na katerih so slonele vsa trgovina, obrt, industrija in pomorska plovba. Skorajda ni bilo kmečke, obrtniške, trgovske ali celo meščanske družine, ki ne bi bila organizirana v zadrugo. Nekatere posameznike zasledimo kot člane dveh ali celo več zadrug. Prvi denarni zavodi so bile hranilnice in posojilnice.

Že okoli leta 1880 je tudi v Primorju prodrla ideja Raiffeisnove posojilnice.¹ Druga oblika precej razširjenih posojilnic pa so bile Schultz-Delitzscheve posojilnice, ki so imele med svojim članstvom v glavnem male trgovce in obrtnike.² Prva oblika posojilnic je imela majhne deleže, vendar z neomejeno zavezo, kar pomeni, da je zadružnik jamčil za uspešno poslovanje zadruga z vsem svojim premoženjem. Pri drugi obliki posojilnic so zadružniki prispevali od dva- do desetkrat višji delež, jamstvo pa je bilo omejeno (Juriševič, 1970, 105–112). Do začetka prve svetovne vojne so Slovenci in Hrvatje v Primorju ustanovili prek 170 denarnih zavodov. Predstavljeni sta dve posojilnici in hranilnici, ki sta delovali tudi v času cone B STO.

Posojilnica in hranilnica Koper – Cassa di prestiti e risparmio di Capodistria

Posojilnica in hranilnica Koper je bila ustanovljena 15. maja 1884 na občnem zboru kot zadruga z neomejenim jamstvom, na sodišču pa je bila registrirana 6. junija 1884 (PAK, 21). Njena dejavnost je obsegala območje od Trsta do Pazina in do Ilirske Bistrice. Ustanovljena je bila z namenom, da okrepi slovensko gospodarstvo. Na prosvetnem in političnem polju je znatno pospešila napredek. V Kopru je vzdrževala slovensko gimnazijo, učiteljsišče, knjižnico in mestno čitalnico. Njen obseg dokazuje število članov, ki je po prvi svetovni vojni doseglo številko 1.085 ter pol milijona lir vredne naložbe in vloge.

¹ Osnovna naloga teh kreditnih ustanov je bila pomagati članom z dodeljevanjem nizkoobrestnih posojil in od članov (zadružnikov) zbirati majhne vloge. Razlika med obrestmi, ki jih je posojilnica plačala vložitelju, in obrestmi, ki jih je zaračunala posojilojemalcu, je bila majhna. Dobiček se ni delil med članstvo, ampak je šel v rezervni sklad ali pa celo v dobrodelne namene.

² Pri teh so del dobička nakazali v rezervni sklad, del pa so ga razdelili med člane kot obresti ali dividende.

Sl. 1: Glava dopisa Posojilnice in hranilnice Koper, 1904 (PAK, 18).

Foto 1: Intestazione della Cassa di prestiti e risparmio di Capodistria, 1904 (PAK, 18).

Odsev dogodkov med letoma 1918 in 1943, torej v času italijanske prevlade, tudi na področju denarništva, zasledimo v poročilu Posojilnice in hranilnice v Kopru.

Ne glede na uspešno poslovanje ji ni uspelo ubežati nameram nove italijanske oblasti. Z dekretom, izdanim 3. avgusta 1927, jo je fašistični režim spravil v likvidacijo. Na podlagi dekreta z dne 12. julija 1929 je bil razrešen likvidacijski odbor, ki so ga sestavljali nekdanji odborniki, namesto njega pa je bil imenovan za likvidatorja odvetnik Nino de Petris. Njemu so sledili še drugi. Likvidacija je trajala celih 17 let in je bila zaključena nekaj mesecev pred koncem druge svetovne vojne, točneje 31. decembra 1944. V likvidacijskem postopku ji je bilo odvzeto vse premično in nepremično premoženje (PAK, 20).

Poročilo o stanju Posojilnice in hranilnice v Kopru nam zgovorno priča o položaju slovenskega združništva v severozahodni Istri in Primorju med vojnama. Dodatno težavo pri delu zadrug je povzročila še huda ekonomska kriza.

V času med vojnama je fašistični režim v Julijski krajini ukinitil slovenske denarne zavode v Bertokih, Dekanih, Hrpeljah, Kopru, Kozini, Kortah, Kubedu, Ilirski Bistrici, Luciji, Marezigah, Podgradu, Postojni, Sečovljah, Šmarjah, Vanganelu ter skoraj po vseh drugih večjih in manjših primorskih središčih.

Delovanje Posojilnice in hranilnice Koper so znova obudili nekdanji člani na skupščini 28. januarja 1947. V zadrugni register pri Okrožnem narodnem sodišču je bila vpisana 4. februarja 1947 kot "Posojilnica in hranilnica, registrirana zadruga z neomejeno zavezo" s sedežem v Kopru. Zadruga je imela nalogo izboljšati gmotno stanje svojih članov in z zadrugnimi krediti priskrbeti potrebna denarna sredstva svojim komitentom v gospodarstvu (PAK, 19). Leta 1947 je bila Posojilnica in hranilni-

ca Koper edini kreditni zavod, ki je odobral potrošniške kredite, od leta 1953 pa se je s tem ukvarjala tudi Istrska banka d.d.. V nazivu zadruge se je leta 1948 spremenil jamstveni status iz neomejene v omejeno zavezo. Posojilnica je poleg zbiranja hranilnih vlog delavcev in nameščencev odobraval tudi potrošniške kredite. Konec leta 1952 je imela zadruga 1.052 članov, vloženih pa je bilo 250 zahtev po kreditiranju. Takrat je začela delovati tudi poslovalnica v Izoli. Marca 1954 je Posojilnica najela kredit pri Narodni banki za razširitev poslovanja na odobravanje investicijskih kreditov kmetom (PAK, 21).

Z objavo v Uradnem listu FLRJ leta 1954 je začela veljati Uredba o bankah in hranilnicah (UL FLRJ, 1954, 4/34), ki je v 90. členu določala, da hranilnice lahko ustanovljajo mestni ljudski odbori pa tudi občinski ljudski odbori in kmetijske zadruge z dovoljenjem okrajnega (mestnega) ljudskega odbora. Uredba je v 110. členu določala tudi, da morajo obstoječe hranilnice svojo organizacijo in delo prilagoditi uredbi v treh mesecih od dneva veljavnosti uredbe.

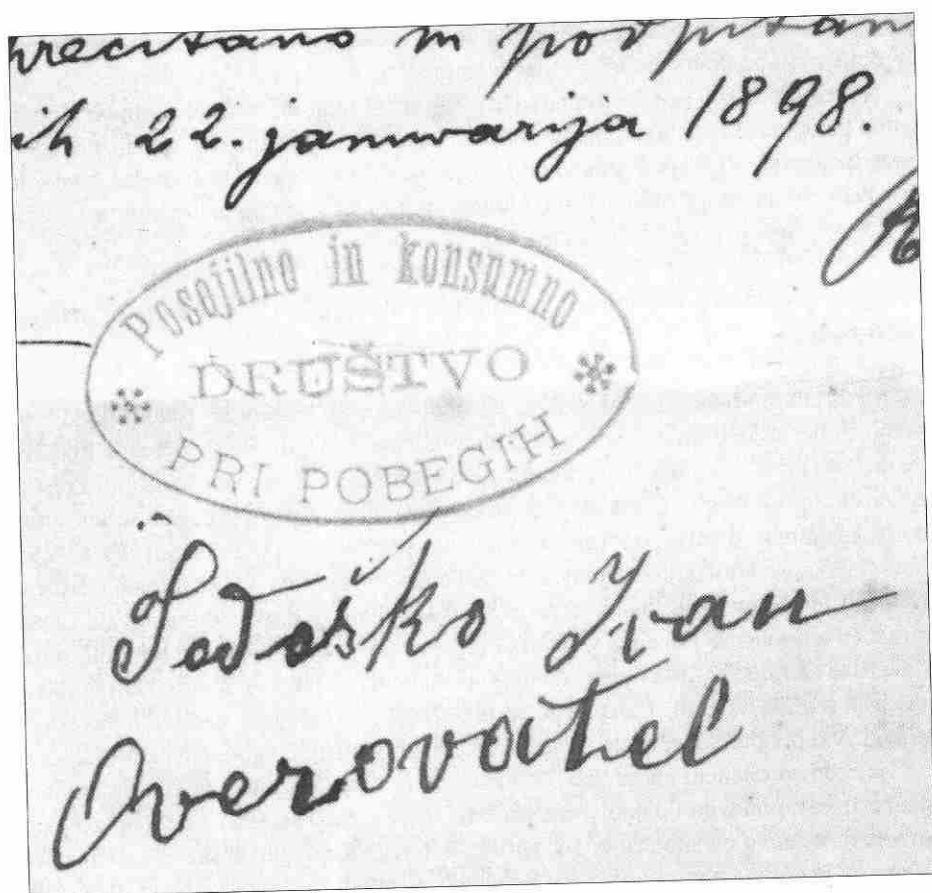
Novembra 1954 je bila ustanovljena Zadružna hranilnica in posojilnica Koper, redno pa je začela poslovati marca 1955. Ustanovile so jo zadružne organizacije koprškega okraja, soglasje k ustanovitvi pa je dal OLO Koper. Od Narodne banke je prevzela račune kmetijskih zadrug, kasneje tudi račune drugih zadružnih in kmetijskih gospodarskih organizacij (PAK, 27).

Kmečka in obrtna posojilnica in hranilnica v Pobegih – Cassa rurale ed artigiana di Pobeghi

Med redkimi denarnimi zavodi, ki jih italijanskim oblastem ni uspelo likvidirati, je bila Kmečka in obrtna posojilnica in hranilnica v Pobegih. Registrirana je bila 22. maja 1896 pri I. r. Tribunale Commerciale e Marittimo v Trstu kot Società di Prestiti e Consumo di Pobeghi, Consorzio registrato a garanzia limitata (Pobežansko posojilno in konsumno društvo, zadruga z omejenim potroštvom pri Pobegih) (PAK, 25). Leta 1907 so zadružniki ustanovili še Kmečko posojilnico in hranilnico, kasneje Kmečko in obrtno posojilnico, ki se je v času italijanske prevlade imenovala Cassa rurale ed artigiana di Pobeghi. Čeprav je bila pobeška posojilnica tako kot tudi druge slovenske zadruge izpostavljena številnim pritiskom italijanskih oblasti, se ji je likvidaciji posrečilo izogniti. Cena za to je bilo članstvo celotnega vodstva v fašistični stranki. Vsi pregledi in revizije pa so poročali o pravilnem in ugodnem poslovanju.

Na rednem občnem zboru dne 31. marca 1946 so zadružniki sklenili, da italijanskemu imenu ponovno dodajo slovensko ime hranilnice. Tako so na podlagi zapisnika vložili zahtevo na sodišču in 14. aprila 1946 registrirali slovensko ime "Kmetijska in obrtna posojilnica in hranilnica v Pobegih". V pravilih Kmečke in obrtne posojilnice in hranilnice v Pobegih, sprejetih 29. marca 1948, je bilo zapisano, da sodi zadruga v vrsto kreditnih zavodov z omejeno zavezo. Jamstvo članov je bilo enako pet-

kratnemu znesku podpisanega deleža, ki je znašal 500 lir. Območje delovanja je obsegalo Prade, Pobege, Čežarje, Dekane, Bonine in San Toma. Osnovni namen posojilnice je bil izboljševati gospodarski položaj svojih članov, ukvarjala pa se je tudi s sprejemanjem in obrestovanjem hranilnih vlog, dajanjem posojil svojim članom in najemanjem posojil za potrebe poslovanja. Zaradi blokiranih sredstev posojilnice pri Cassa di Risparmio di Pola je bilo v letih 1948–1950 poslovanje oteženo. Zadevo je dodatno zapletlo dejstvo, da so bila sredstva Cassa di Risparmio na centrali v Trstu, ki je zavlačevanje izplačila utemeljevala z različno zakonodajo cone A in cone B Svobodnega tržaškega ozemlja ter veljave različnih uradnih valut obeh con (PAK, 22).

Sl. 2: Žig Posojilnega in konsumnega društva pri Pobegih, 1898 (PAK, 24).

Foto 2: Timbro della Società di prestito e consumo di Pobeghi, 1898 (PAK, 24).

Poslovanje v letih 1952–1953 je dobilo nov zagon, tako da je bil obseg poslovanja v primerjavi z letom 1951 višji za celih 623 %.

Na podlagi zapisnika 54. rednega občnega zbora z dne 11. julija 1954 so bile v sodni register pod številko Cons. I 32/29 vpisane naslednje spremembe: ime zadruga se je spremenilo iz Kmečka in obrtna posojilnica in hranilnica v Pobegih v Kmečka posojilnica in hranilnica Pobegi – Čezarji, območje delovanja je namesto Prade, Pobege, Čezarje, Dekane, Bonine in San Toma obsegalo Pobege, Čezarje in sosednje vasi (PAK, 23).

Denarni zavod Slovenije – podružnica za Slovensko primorje

V letih med 1941 in 1945 je bil na območju Slovenije v veljavi "okupacijski denar": sto predvojnih jugoslovanskih dinarjev so zamenjali za pet nemških mark ali 30 italijanskih lir ali 10 madžarskih pengöjev. V Sloveniji sta takoj po osvoboditvi največje težave za razvoj in poživitev gospodarstva ter ureditev finančnega poslovanja povzročili valutna zmeda zaradi različnih okupatorskih valut in nezadostna količina plačilnih sredstev. Da bi normaliziral denarni trg in vzpostavil osnovne temelje za obnovo in razvoj gospodarstva, je finančni odbor OF izdal prve tiskane partizanske denarne papirje v obliki obveznic in bonov. Na obveznice so napisali vsoto, ki jo je posameznik dal kot partizansko posojilo in se je obrestovala po 5% obrestni meri. "Bon" je bil prvi partizanski denar. Po kapitulaciji Italije sta kot plačilno sredstvo na Primorskem veljala lira in "bon".

Predsedstvo SNOS je dne 12. marca 1944 izdalo Odlok o ustanovitvi Denarnega zavoda Slovenije (UL SNOS, 1944, 1/6) z nalogo, da zmanjša valutno zmedo, zagotovi zadostno količino denarnih sredstev za potrebe narodnoosvobodilnega gibanja in uredi finančni položaj. Septembra istega leta je Denarni zavod Slovenije (DZS) ustanovil podružnico za Slovensko primorje.

Sl. 3: Glava dopisa Denarnega zavoda Slovenije, podružnice za Slovensko primorje, 1945 (PAK, 17).

Foto 3: Intestazione dell'Istituto monetario della Slovenia (Denarni zavod Slovenije), filiale per il Litorale sloveno, 1945 (PAK, 17).

Denarni zavodi v coni B STO

Mirovna pogodba z Italijo, podpisana 10. februarja 1947 v Parizu in uveljavljena 15. septembra 1947, je v 21. členu opredeljevala ustanovitev STO, v prilogah pa nje-govo ureditev. Do imenovanja guvernerja naj bi cona A (Trst z okolico) ostala pod upravo ZVU, cono B (Koprski in Bujski okraj) pa bi upravljala VUJA. Glede na to, da kljub sklepom mirovne konference guverner ni bil imenovan, sta obe upravi ohrani-li svoj vpliv do dokončne razdelitve ozemlja (Troha, 1999, 143–154).

Gospodarski razcvet cone B STO je FLRJ podprla v celoti, finančno in blagovno, in tako poskusila uresničiti načrt o gospodarskem prodoru v cono A STO. Jugoslo-vanski vzorec pri oblikovanju in uresničevanju gospodarskih smernic je zasedbena oblast poskušala uveljaviti na vseh področjih svojega delovanja v coni B STO. Za uresničitev tega načrta je potrebovala močno in stabilno denarno institucijo, ki bi bila sposobna ustreči vsem gospodarskim potrebam prebivalstva tega ozemlja.

Po odobritvi PNOO je bila zato ustanovljena "Istrska banka d.d." s sedežem v Kopru. Naloga novoustanovljene banke je bila podpreti razvoj gospodarstva na ob-močju, ki ga je upravljala VUJA, cilj pa, da v celoti vzpostavi državni gospodarski sektor v coni B, vendar je to morala storiti prikrito zaradi mednarodnih zahtev.

Istrska banka d.d. – Banca d'Istria s.a., Koper

Ustanovna skupščina "Istrske banke d.d." je bila 1. oktobra 1946 v navzočnosti 20-članskega pripravljalnega odbora. Družba je bila ustanovljena po formalnostih in predpisih italijanskega zakona o delniških družbah, po katerem je morala imeti delniška družba najmanj 1.000.000 lir delniške glavnice. Po posebni odredbi, izdani med vojno, so morale biti delnice poimenske in se niso smele glasiti na prinosnika. Delniška družba se je lahko ustanovila simultano ali z javnim podpisovanjem in nujno v obliki notarskega zapisa. Za ustanovitev družbe so morali biti izpolnjeni pogoji, in sicer: podpis celotne delniške glavnice, vplačanih najmanj 3/10 vseh podpisov v go-tovini pri emisijskem denarnem zavodu in ustrežna dovoljenja upravnih oblasti.

Tako so člani na podlagi dovoljenja PPNOO za Slovensko primorje⁴ (PAK, 10) in potrdila Gospodarske banke za Istro, Reko in Slovensko primorje o pologu vsote 6.000.000 lir kot 3/10 deleža glavnice (PAK, 11) pri notarju dr. Edoardu Galliju pod-pisali pogodbo o ustanovitvi delniške družbe za bančne posle z nazivom "Istrska banka d.d." (Rep. 5230 – Racc. 2378) s sedežem v Kopru, Santorijeva 28/II⁵ (PAK,

4 PPNOO za Slovensko primorje je pripravljalnemu odboru dne 18. septembra 1946 izdalo dovoljenje št. 3300/46 za ustanovitev delniške družbe Istrska banka.

5 Prostore za sedež so izbrali že novembra 1946, vselili pa so se po adaptaciji konec februarja 1947. Stavba je bila last MLO Koper, s katero je banka sklenila najemno pogodbo za 20 let z mesečno najemnino 1.666 lir, oprema pa je bila iz nekdanje Prve hrvatske štedionice, podružnice v Ljubljani.

15). Delniška glavnica je znašala 20.000.000 lir, razdeljenih na 20.000 poimenskih delnic z nominalno vrednostjo 1.000 lir. Vsak od navedenih 20 članov pripravljalnega odbora je dobil po 1.000 delnic v vrednosti 1.000.000 lir. To je bila I. emisija delnic.

Družba je bila 9. oktobra 1946 vpisana v trgovinski register Okrožnega narodnega sodišča v Postojni v Zvezku I, vložna št. 3, stran 5 in 6 (Zt 65/46-2), in istega dne v družbeni register pri Okrajnem narodnem sodišču v Kopru pod št. Soc. 32/1 za dobo 99 let (PAK, 12).

Zakon, ki je bil podlaga za ustanovitev Istrske banke kot delniške družbe je določal tudi način delovanja in organizacijo družbe, ki je morala imeti skupščino delničarjev, upravni svet, izvršilni odbor, nadzorni svet in ravnateljstvo.

Ustanovitev banke kot delniške družbe je narekoval mednarodni položaj, predvsem pa pomanjkanje splošno veljavnih predpisov, ki bi dovoljevali drugo obliko ustanovitve. Vsekakor je oblika delniške družbe zagotovila banki pravno osnovo za delovanje, čeprav je dejansko bila jugoslovansko državno podjetje, ustanovljeno z državnimi sredstvi.

V času od 18. februarja do 17. julija 1947 je prejela Istrska banka od PNOO in Gospodarske banke skupno 320.000.000 lir (PAK, 15), ki jih je potem razdelila na manjše zneske in jih knjižila na različne račune, od tega 100.000.000 lir za plačilo I. in II. emisije delnic (PAK, 6).

Redno poslovanje Istrske banke se je začelo 10. februarja 1947 na dan podpisa mirovne pogodbe z Italijo v Parizu. V istem času je bila na podlagi sklepa seje upravnega sveta Istrske banke d.d. v Kopru z dne 3. februarja 1947 ustanovljena podružnica Istrske banke d.d. v Bujah. Delovno območje Istrske banke je obsegalo celoten okraj Koper, medtem ko je bilo delovanje v okraju Buje omejeno na financiranje tamkajšnje Okrajne nabavne in prodajne zadruge. Večino poslovanja je zajemala blagajniška in obračunska služba, ki jo je banka opravljala za potrebe upravno-političnih subjektov koprskega okraja in nemotenega razdeljevanja blaga ter plasiranja izdelkov obeh okrajev. S sklepom izvršilnega odbora na 33. redni seji (11. septembra 1947) je Istrska banka ustanovila podružnice v Portorožu, Izoli, Piranu, Umagu in Novigradu.

Med pomembnejšimi aktivnimi nalogami banke je bilo kreditiranje gospodarstva. V letu 1947 je kreditiranje potekalo brez pravega načrta in brez upoštevanja pomembnosti oziroma nujnosti zahtevkov. Prošnje za kredite je banka obravnavala po vrstnem redu prispetja. V tem letu je z nenačrtnim kreditiranjem preseгла vsoto sredstev, namenjenih za kredite, nadaljnje kreditiranje pa je bila prisiljena omejiti in celo ustaviti. To je upravo dodatno utrdilo v prepričanju, da je treba uvesti plansko gospodarjenje tudi na področju kreditiranja. V ta namen so pri planiranju predlagali razdelitev kreditov na dolgoročne in kratkoročne, po gospodarskih sektorjih, še posebej pa po pomembnosti in nujnosti. Dejavnost banke naj bi se tudi na tak način tesneje povezala z gospodarskim življenjem, kot edini denarni zavod istrskega okrožja pa naj bi

bila finančni regulator, ki po navodilih oblasti usmerja in vodi gospodarske zadeve (Čibej, 2004, 65).

Zaradi mednarodnih pravnih določb, ki so jih oblastni organi cone B STO morali upoštevati glede na pravni položaj Primorske, ni bilo posegov oblasti v privatno lastnino državljanov v obliki razlastitev, nacionalizacije ali agrarne reforme (Zagradnik, 1996, 133–143). Skladno z možnostmi je VUJA v soglasju z Jugoslavijo sprejela odločitve o ustanovitvi novih podjetij kot delniških družb, dejansko pa bi sredstva zanje priskrbela država v obliki večinskega deleža Istrske banke d.d.

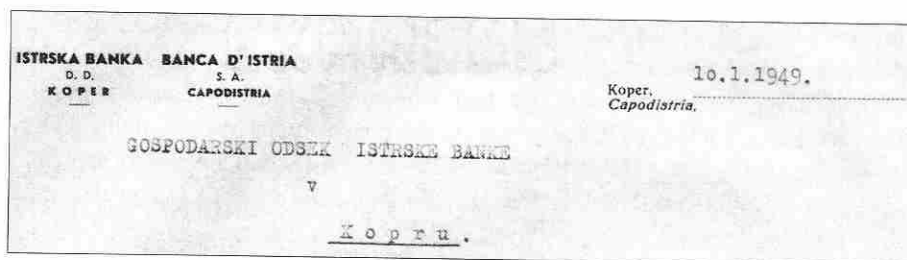
Podjetja so bila ustanovljena kot delniške družbe in družbe z omejeno zavezo, da bi tako zaščitili gospodarske interese FLRJ.

Organizacijo in vodenje novonastalih podjetij je prevzela generalna direkcija, imenovana "GOIB" (Gospodarski odsek Istrske banke) (PAK, 2). Naloga GOIB je bila tudi izdajanje in prodaja delnic novih podjetij in množično nakupovanje delnic obstoječih podjetij, če je bila banka njihov večinski delničar.

Pristojnosti banke so se sredi leta 1948, ko je bil sklenjen koprsko-tržaški klirinški sporazum, povečale. Istrska banka, Narodna banka in Banca d'Italia so v imenu pogajalskih strani poskušale izboljšati plačilne odnose med cono B STO, cono A STO in Jugoslavijo. Zato so dne 14. maja 1948 sklenile sporazum, s katerim so odpravile dotedanje ovire pri blagovni menjavi in dosegle hitrejše plačevanja klirinških računov. Sporazum je temeljil na akreditivnem poslovanju⁶ oziroma na dveh blagovnih listinah, ki sta vsebovali vrsto blaga, primerne za izvoz iz ene cone v drugo, ter znesek vrednosti izvoza. Ta je znašal 600.000.000 lir ali 288.000.000 deviznih dinarjev na vsako listino, kar pomeni, da se je redni izvoz iz ene cone v drugo gibal do predpisane vsote. Poleg navedenega se je iz cone A v cono B STO izvažalo tudi na podlagi posebnih dovoljenj – licenc, ki jih je izdajala oblast v coni A za vsako vrsto blaga posebej, moralo pa je biti v okviru blagovne listine.

S sklenitvijo sporazuma je oblast v coni B STO želela predvsem pospešiti gospodarsko obnovo, zlasti na področju komunalne dejavnosti ter z uvozom strojne opreme vsaj delno zapolniti vrzeli v živilski industriji, ribištvu itd. Koprsko-tržaški sporazum naj bi dolgoročno zagotovil povezavo in blagovno izmenjavo med Trstom in njegovim naravnim ekonomskim zaledjem, posebej pa vzpodbudil prodajo kmetijskih in drugih izdelkov na tržaški trg. Potrebni zagon pa naj bi gospodarstvo dobilo z ustreznimi krediti.

6 Za izvoz blaga iz cone B v cono A STO in za neblagovni priliv deviznih sredstev, ustvarjenih s špedicijo, transportom itd., je bil odprt račun pri Istrski banki Koper, za devizna sredstva, ustvarjena z blagovnim izvozom iz cone A v cono B STO in neblagovnim prilivom deviz, ustvarjenih s transportom, plačilom elektrike, bolnic itd., pa je bil odprt račun pri Banca d'Italia.

Sl. 5: Glava dopisa Istrske banke d.d. Koper, 1949 (PAK, 8).

Foto 5: Intestazione della Banca d'Istria s.a. di Capodistria, 1949 (PAK, 8).

Soudeležba pri delitvi deviz med OLO Koper in podjetji se je opravljala na podlagi takrat veljavnih predpisov in je nihala od 40 : 60 procentov do 20 : 80 procentov v korist OLO Koper (PAK, 26). Pri porabi teh deviz se je OLO Koper usmeril na uvoz investicijske opreme (za potrebe industrije, prometa, kmetijstva, ribištva itd. v okraju), uvoz reprodukcijskega materiala za industrijo in kmetijstvo in kritje neblagovnih izdatkov v Trstu (elektrika, bolnice itd.).

Z uredbo o uresničevanju zakonov in drugih zveznih pravnih predpisov na ozemlju, na katero se je razširila civilna uprava FLRJ (UL FLRJ, 1954, 56/14), so se vsa devizna sredstva, z izjemo 1% sredstev, s katerimi so razpolagala podjetja, zbirala v centralnem deviznem fondu Narodne banke FLRJ.⁷

Zaradi slabe trgovinske menjave med conama in odklanjanja Italije, da izpolni finančne obveznosti do cone B, določene v mirovni pogodbi, se je cona B STO leta 1949 znašla v težkem gospodarskem in finančnem položaju. Nastali položaj je VUJA rešila tako, da je od FLRJ zagotovila potrebno količino blaga ter posojilo v višini 500 milijonov dinarjev.

Leta 1949 je bil na podlagi pogodbe o posojilu, sklenjene 1. julija istega leta med VUJA in Vlado FLRJ, v uradnem listu VUJA in IOLO objavljen ukaz št. 14 o zamenjavi jugoslovanskih lir "B" (jugolir) z dinarjem FLRJ po tečaju: 100 jugolir – 30 dinarjev. Zamenjava je bila opravljena 4. in 5. julija 1949 (UL VUJA in IOLO, 1949, 2/14).

⁷ Razliko v akumulaciji in porabi deviz nazorno kaže primerjava izrabe deviz za podjetja v letih 1952 in 1955. Izvoz blaga iz okraja Koper v letu 1952 je znašal 289.732.000 dinarjev. Soudeležba pri devizah je bila 60% oziroma 173.820.000 din za OLO Koper in 40% oziroma 115.912.000 din za podjetja. Leta 1955 pa je delež podjetij znašal 1 %, kar bi ob predpostavki enakega zneska znašalo le 2.897.320 dinarjev.

*Tabela 1: Celoten promet kliringa cone B STO: priliv in odliv deviznih sredstev od leta 1948 do leta 1954, izražen v milijonih (PAK, 26).**

*Tabella 1: Traffico, in sistema di clearing, della zona B del TLT: entrate e uscite di mezzi valutari dal 1948 al 1954, espresse in milioni (PAK, 26).***

LETO	PRILIV DEVIZ (IZVOZ)		ODLIV DEVIZ (UVOZ)		SKUPNI PROMET	
	lire	dinarji	lire	dinarji	lire	dinarji
1948	187.652	90.072	67.565	32.430	255.217	122.502
1949	353.366	169.615	333.227	159.948	686.593	329.563
1950	580.079	278.438	457.073	219.395	1.037.152	497.833
1951	562.437	267.969	491.533	235.935	1.053.970	503.904
1952	807.404	387.533	686.995	329.257	1.494.399	716.790
1953	740.069	355.233	701.309	336.628	1.441.378	691.861
1954	720.058	345.627	656.872	314.298	1.376.930	659.925
SKUPAJ	3.951.065	1.894.487	3.394.574	1.627.891	7.345.639	3.522.378

*Zneski vsebujejo tudi udeležbo podjetij nekdanjega okraja Buje, ki je bil pod upravo cone B STO.

**Gli importi comprendono anche le aziende dell'ex distretto di Buie, che all'epoca faceva parte della zona B del TLT.

Na podlagi omenjene odredbe je VUJA v coni B STO umaknila iz prometa jugo-lire. Za njihovo zamenjavo je FLRJ odobrila 400 milijonov dinarjev. Iz prometa so povlekli 1.054.342.372 lir in za zamenjavo porabili 316.318.567 dinarjev (PAK, 3).

Zaradi boljšega nadzora nad gotovinskimi prejemki in izdatki je upravni svet banke 1. januarja 1950 uvedel plačilni promet, 1. aprila gotovinski plan, 1. julija pa kreditni plan. Prvič v svojem poslovanju je morala banka sestaviti kreditni plan po novih merilih za podeljevanje kreditov podjetjem, ki so bila veliko bolj stroga, a zato bolj realna. Prošnjo za kredit je moralo podjetje utemeljiti s podatki o obsegu poslovanja, višini izrabljenih kreditov, plačilni sposobnosti itd. (Prinčič, 2000, 263). Zaradi uvedbe gotovinskega plana je imela banka številne probleme. Naletela je na nerazumevanje in odpor pri komitentih, ki so zaradi neupoštevanja navodil postavljali previsoke zahteve. Zato je bil prvi gotovinski plan previsok in nerealen.

Istrska banka se je v letu 1951 dvakrat prilagodila novim sistemom poslovanja v gospodarstvu, sistemu delavskih svetov in novemu finančnemu sistemu.

Kljub sprejetju odloka o upravljanju podjetij z delavskimi sveti januarja 1951 (UL IOLO, 1951, 1/3; 1951, 7/34) so bile pravice delavskih svetov v zasebnih podjetjih omejene, ker je del teh pravic imel lastnik. Z novelo (avgust 1951) so te razlike izničene; lastnik je postal zgolj lastnik, lahko je opravljal funkcijo direktorja svojega podjetja, pravice upravljanja pa ni imel več. S tem so bila zasebna podjetja popolnoma izenačena z državnimi.

Po navodilih političnega vrha je bilo upravljanje zasebnih podjetij z delavskimi sveti obravnavano kot neuradna nacionalizacija. Lastnikom teh podjetij ni pripadala nobena oblika nadomestila za lastnino, ne kot najemnina in ne kot obresti (PAK, 28). Pri uvajanju novega sistema v gospodarstvu je bilo težko sprejeti predpis, ki bi banki omogočal, da bi kot lastnica nepremičnin podjetij imela pravico do prihodkov od najema lastnine v času, ko je ta pravica odvzeta lastnikom podjetij, ki so jih upravljali delavski sveti. Kot rešitev je VUJA predlagala sprejetje ustreznih predpisov, po katerih bi banka kot lastnica nepremičnin imela vsaj omejeno pravico do lastnine, kar pomeni, da upravljanje njene lastnine z delavskimi sveti ne bi bila "neuradna nacionalizacija". Enako je moralo veljati za vse lastnike podjetij na ozemlju cone B. Banka je vodila poseben register podjetij, ki niso bila splošna ljudska lastnina, bila pa so pod upravo delavskih svetov. Ne glede na spremembe v podjetjih, nastale z uvedbo delavskih svetov, so le-ta tudi v letu 1951 imela težave z uresničevanjem planskih nalog, večina zaradi nerealno zastavljenih planov, pogosto pa tudi zaradi pomanjkanja ustreznih navodil in predpisov glede poslovanja, sestavljanja bilanc in opravljanja nadzora. Revizijska komisija Ministrstva za finance FLRJ je pri pregledu opravljanja zastavljenih nalog opozarjala predvsem na izjemno visoke dobičke podjetij, prikazane v letu 1950, ne glede na prepoved akumulacije sredstev. Po njenem mnenju je bil za to odgovoren urad za cene pri IOLO, ker je nekritično in brez ustrezne dokumentacije odobral obračunavanje previsokih cen uslug (Čibej, 2004, 68).

Novi finančni sistem, uveden 31. julija 1951, je uveljavil dve obliki financiranja gospodarstva:

- financiranje splošnih družbenih potreb (proračun) in
- samostojno financiranje za podjetja.

To pomeni, da so gospodarska podjetja samostojno sestavljala svoje plane in gospodarila s sredstvi, ki jim jih je dala skupnost v okviru osnovnih družbenih planov. Država pa je s pomočjo revizijskih komisij preverjala, ali so podjetja izpolnjevala svoje obveznosti iz lastnega in družbenega plana. V ta namen je bilo znotraj banke v letu 1952 organizirano knjigovodstvo družbene evidence (PAK, 4).

Spremembe so se kazale predvsem na kreditih. Z novimi samostojno izdelanimi plani podjetij se je uporaba obratnih kreditov povečala za trikrat. Po ukinitvi monetarne zapore s FLRJ (avgusta 1951) in sprejetju sporazuma o uvedbi plačilnega prometa med Istrsko banko in Narodno banko (centralo in vsemi podružnicami) je bilo ukinjeno klirinško poslovanje. S 1. januarjem 1952 je bil uveden redni plačilni promet med cono B STO in FLRJ.

Poslovanje delniških družb v letu 1952 so narekovale spremembe ob postopnem uvajanju jugoslovanskih odredb in predpisov na področju gospodarstva v coni B STO. Te spremembe so vplivale tudi na organizacijo in tehniko poslovanja Istrske banke. Njene aktivnosti v tem letu so bile razdeljene na dve etapi. Prva je zajemala obdobje od začetka leta do konca maja. V tem času je banka še vedno usmerjala in

nadzirala celoten denarni obtok, kreditiranje gospodarstva, vodenje knjigovodskih poslov za javno upravo ter poslovanje s tujino in FLRJ. Druga pa je zajemala obdobje od začetka junija do konca leta, ko je ostala brez večine bančnih poslov, ki jih je opravljala dotlej.

Največjo spremembo v poslovanju Istrske banke je prineslo odprtje podružnic Narodne banke FLRJ v Kopru in Bujah (UL VUJLA, 1952, 3/5; 3/12).

Istrska banka je bila zaradi neugodnih razmer za delovanje prisiljena iskati rešitve, ki bi ji ohranile rentabilnost poslovanja. Zato je v začetku leta 1953 ustanovila cenzorski odbor z zastopniki delničarjev, sindikatov in obrtnikov. Ustanovila je kreditni oddelek in s sklepom odbora začela odobravati potrošniške kredite delavcem in nameščencem ter kratkoročne gospodarske kredite kmetom in obrtnikom. Sistem deljevanja gospodarskih kreditov so dopolnili z odobritvami meničnih kreditov vsem imetnikom tekočih računov pri njej. V dogovoru z gospodarskim svetom pri OLO Koper je sredi leta 1953 začela odobravati investicijske kredite na premoženje odsotnih oseb in gospodarskim organizacijam, ki v družbenem planu niso bile predvidene za investicije. Kreditiranje, ki ga je banka imela po predaji poslov Narodni banki, ni zadostovalo, da bi ji unovčene obresti zagotovile rentabilno poslovanje. Za Istrsko banko so postale provizije devizno-valutnega poslovanja edini vir dohodkov.

V času zelo zahtevnih sprememb v gospodarstvu cone B STO je Istrska banka poskušala svoje poslovanje prilagoditi zahtevam Narodne banke. Poskušala je razširiti svoje pristojnosti in ohraniti rentabilnost. Možnosti za uresničitev teh prizadevanj pa so bile sila skromne. Istrska banka je bila od odprtja podružnic Narodne banke dalje potisnjena v ozadje. Po ugotovitvah vodstva banke in skupščine delničarjev na redni in izredni seji 28. februarja 1955 banka zaradi razmer ni imela več možnosti za uspešno poslovanje. Zato so soglasno sprejeli sklep, da gre s 1. aprilom 1955 v likvidacijo. Temu je botrovalo tudi dejstvo, da Narodna banka pa tudi centralna vlada nista imeli posluha za predlagano preoblikovanje banke, temveč sta predvideli postopek njene likvidacije po določilih zakona o nacionalizaciji in začeli postopek ustanavljanja nove komunalne banke v Kopru. Nekaj dni kasneje je upravni svet zaradi "tehničnih"⁸ ovir (Bančni vestnik, 1957, 43), povezanih z deviznim poslovanjem banke, datum začetka likvidacije premaknil na 1. maj 1955 in sklep znova registriral na sodišču. Na sklepe vodstva banke se je odzvala centrala Narodne banke iz Beograda in v dopisu št. XI/2 ST/RS pojasnila, da banka pravno ne more začeti postopka likvidacije, dokler ni podpisan sporazum o novem klirinškem poslovanju med Italijo in Jugoslavijo. Po podpisu naj bi klirinške posle prevzela Jugoslovanska izvozna in kreditna banka Beograd, dolarske račune pa glavna centrala Narodne banke v Beogradu (PAK, 14).

8 Med Jugoslavijo in Italijo so potekali pogovori o lokalni izmenjavi v obmejnih krajih med Trstom in zaledjem. Sporazum je bil sklenjen 31. marca 1955, vendar ratificiran šele 16. januarja 1957.

Sl. 6: Stavba sedeža Istrske banke na Santorijevi 28/II (danes Kidričeva ulica).

Fig. 6: Palazzo sede della Banca d'Istria in via Santorio 28/II (oggi via Kidrič).

Istrska banka je v poslovno leto 1956 stopila v pričakovanju odloka o likvidaciji. Poleg klirinških je opravljala le še nekaj manjših poslov za posamezna zunanjetrgovinska podjetja. Z ratifikacijo novega klirinškega sporazuma 16. januarja 1957 je bil še zadnji razlog za obstoj Istrske banke odstranjen. S sklepom OLO Koper št. 2176/2 z dne 1. marca 1957 je Istrska banka d.d. dne 31. marca 1957 prenehala redno poslovati. Postopek redne likvidacije se je začel 1. aprila 1957 (PAK, 13) in se potem vlekel skoraj do konca leta 1964, ko je likvidacijska komisija dala skupščini Okraja Koper v potrditev likvidacijsko bilanco in zaključek postopka, ki ga je le-ta potrdila 29. oktobra 1964. Istrska banka d.d. je bila 19. novembra 1964 izbrisana iz trgovinskega registra Okrožnega gospodarskega sodišča v Kopru.

Narodna banka FLRJ – podružnici v Kopru in Bujah

Na podlagi sklepa guvernerja Narodne banke FLRJ in Odredbe VUJA o ustanovitvi podružnic je Narodna banka junija 1952 ustanovila podružnici v Kopru in Bujah. Banka je imela značaj zvezne ustanove, ki je svoje naloge opravljala po smerni-

cah in navodilih Zveznega izvršnega sveta (PAK, 27). Natančna navodila in pojasnila je določal dopis glavne centrale Narodne banke št. 179 z dne 10. maja 1952. Navodila so opredeljevala teritorialne in poslovne pristojnosti podružnic, način prevzemanja poslov od Istrske banke⁹ (PAK, 5) ter blokado računa Istrske banke.

Podružnici sta do priključitve cone B STO Sloveniji oziroma Jugoslaviji:

- opravljali emisijsko in trezorsko službo in sprejemali vse vrste pologov,
- vodili knjigovodsko službo za blagajniško poslovanje vseh področnih pošt,
- prodajali davčne in taksne vrednotnice,
- sprejemali vloge na tekoče račune in hranilne knjižice,
- vodili devizne tekoče račune za OLO Koper in gospodarska podjetja,
- odobravalı kratkoročne in dolgoročne kredite gospodarskim organizacijam vseh

vrst,

- vodili kratkoročne in dolgoročne fonde gospodarskih organizacij,
- vodili lokalne proračune,
- vodili lokalni plačilni promet,
- vodili družbene evidence za vse gospodarske organizacije, vključene v družbeni

plan,

- opravljali nadzor obračuna uvoza in izvoza in splošni devizni nadzor, in
- kreditirali druge lokalne denarne zavode (PAK, 9).

Obe podružnici sta začeli poslovati 1. junija 1952. Zato je Istrska banka morala prekiniti poslovanje svojih podružnic v Bujah in Piranu in ju v celoti prepustiti Narodni banki. Ta je prevzela tudi večino zaposlenega osebja Istrske banke.

Direkcija deviznih poslov Narodne banke je še isti mesec izdala navodila v zvezi z novim sistemom obračunavanja deviz, ki je z okrožnico glavne centrale Narodne banke št. 144/20 z dne 12. junija 1952 začel veljati 1. julija 1952 (PAK, 7). Po novem sistemu so bila vsa državna gospodarska podjetja, zadružne in družbene organizacije dolžne Narodni banki po takratnem uradnem tečaju prodati 55 % deviznega priliva. Preostalih 45 % deviznih sredstev je Narodna banka knjižila v korist posebnih deviznih računov podjetij brez plačila dinarske protivrednosti. Kakršna koli prodaja deviznih sredstev neposredno drugim podjetjem zunaj deviznih obračunskih mest je bila prepovedana. Kot dopolnitev okrožnice 144/20 je bila objavljena okrožnica št. 172/31 z dne 26. junija 1952, ki je obravnavala devizni priliv prek Jugoslovanske izvozne in kreditne banke, ki je s 1. julijem 1952 poslovala na enak način kot Narodna banka (PAK, 7).

9 "III/7... za vsak posamezni del aktive in pasive, ki jih sedež Istrske banke prenaša na sedež Narodne banke, mora Istrska banka izdelati ustrezne detajlne popise [...] Na podlagi obdržane kopije bo Istrska banka razknjižila ustrezne postavke na svojih računih v korist oziroma breme novega posebnega računa, ki ga bodo odprli pod imenom "Poseben obračun z Narodno banko – podružnico Koper" [...].

Po reorganizaciji leta 1955 so podružnicam ostali le večji komitenti, dobili pa sta nove naloge, med njimi zlasti kreditiranje bank, zbiranje statističnih poročil in izdelava analiz poslovanja okraja.

Zaključek

Največje spremembe v poslovanju denarnih zavodov cone B STO se niso zgodile zaradi podpisa Londonskega memoranduma 5. oktobra 1954 in združitve cone B STO z FLRJ, ampak zaradi reorganizacije bančništva.

Preširoko zastavljeno delovno območje Narodne banke je bilo razlog za nastajanje novih birokratskih in administrativnih odnosov ter preslabo družbeno upravljanje, zato so leta 1954 začeli s postopkom reorganizacije bank (UL FLRJ, 1954, 4/34). Uredba o bankah in hranilnicah je predvidevala ustanovitev komunalnih bank II. tipa,¹⁰ ki so jih ustanavljali okrajni in mestni ljudski odbori.

Razmah komunalnega sistema se je začel v letu 1955. Takrat je bila ustanovljena tudi Komunalna banka Koper, ki jo je ustanovil Okrajni ljudski odbor Koper z odločbo št. I-726/Dint/V z dne 29. marca 1955 in nazivom "Istrska komunalna banka Koper". Z odločbo Okrajnega ljudskega odbora št. II-537/1 M1/V z dne 20. oktobra 1955 pa je bil naziv banke spremenjen v "Komunalna banka Koper" (PAK, 1).

LA GESTIONE DELLE ISTITUZIONI MONETARIE NELLA ZONA B DEL TERRITORIO LIBERO DI TRIESTE

Nada ČIBEJ

Archivio regionale di Capodistria, SI-6000 Capodistria, Piazza I. Capodistrias 1

e-mail: nada.bajic@guest.arnes.si

RIASSUNTO

La fondazione delle prime istituzioni monetarie slovene dell'Istria e del Litorale risalgono ai tempi della monarchia austroungarica. Sino all'inizio della prima guerra mondiale, gli sloveni ed i croati dell'Istria e del Litorale, fondarono oltre 170 istituzioni monetarie. Nell'articolo sono presentati due istituti di credito e casse di risparmio, che continuarono ad operare anche al tempo della zona B del TLT. Si tratta della Cassa di prestiti e risparmio di Capodistria (Posojilnica in hranilnica Koper), fondata nel 1884 e della Cassa rurale ed artigiana (Kmečka in obrtna posojilnica in hranilnica) di

¹⁰ Med letoma 1948 in 1952 je bilo v FLRJ ustanovljenih 99 komunalnih bank, ki so imele nalogo kreditirati lokalno gospodarstvo in podpirati njegov razvoj s kratkoročnimi in dolgoročnimi krediti. To so bile komunalne banke I. tipa, ki so bile ukinjene 20. marca 1952.

Pobeghi, fondata nel 1896. Fra le due guerre mondiali, le autorità della Venezia Giulia chiusero quasi tutte le società slovene e, di conseguenza, anche quelle monetarie. La chiusura della Cassa di risparmio di Capodistria si protrasse per 17 anni, mentre la Cassa rurale di Pobeghi continuò la sua attività, evitando la liquidazione.

Ancor prima della fine della seconda guerra mondiale, il Comitato Popolare di Liberazione della Slovenia fondò l'Istituto monetario della Slovenia e, sei mesi più tardi, la sua succursale per il Litorale sloveno. Con la fondazione della Gospodarska Banka o Banca per l'economia per l'Istria, Fiume e Litorale sloveno, confluirono in essa anche le filiali dell'Istituto monetario della Slovenia.

La Banca per l'economia doveva fungere da sostegno per l'intero sistema economico della zona B, svolgere operazioni di emissione e di cassa, tenere l'evidenza ed effettuare i pagamenti, in sistema di clearing, del traffico di merci fra le zone A e B della Venezia Giulia. Nell'ottobre 1945 la banca ebbe mandato dall'Amministrazione militare jugoslava di mettere in circolazione le nuove jugolire.

Un anno più tardi fu fondata a Capodistria la Banca d'Istria s.a. (Istrska banka d.d.), quale istituzione monetaria più importante della zona B, con il compito di collegarsi più strettamente con il settore economico e di diventare, in quanto unico soggetto bancario del distretto istriano, un regolatore finanziario che, sulla base della disposizione delle autorità, avrebbe indirizzato e guidato gli affari finanziari.

Il cambiamento più grande nella gestione della banca fu registrato nel giugno 1952, con l'apertura di filiali della Banca Popolare Jugoslava a Capodistria e Buie.

*Parole chiave: istituzioni monetarie, sistema bancario, storia economica, zona B
TLT*

KRATICE

DZS – Denarni zavod Slovenije.

FLRJ – Federativna ljudska republika Jugoslavija.

GOIB – Gospodarski odsek Istrske banke.

IOLO – Istrski okrožni ljudski odbor.

MLO – Mestni ljudski odbor.

NOO – Narodnoosvobodilni odbor.

OF – Osvobodilna fronta.

OLO – Okrajni ljudski odbor.

PNOO – Pokrajinski narodnoosvobodilni odbor.

PPNOO – Poverjenišvo Pokrajinskega narodnoosvobodilnega odbora.

SNOS – Slovenski narodnoosvobodilni svet.

STO – Svobodno tržaško ozemlje.

UL – Uradni list.

- VUJA** – Vojaška uprava jugoslovanske armade.
VUJLA – Vojaška uprava jugoslovanske ljudske armade.
ZVU – Zavezniška vojaška uprava.

VIRI IN LITERATURA

- PAK, 1** – Pokrajinski arhiv Koper (PAK), Okrajni ljudski odbor Koper (OLO) (=SI PAK KP 24), t.e. 1157, a.e. 1524, Komunalna banka Koper, 24. 10. 1958.
PAK, 2 – SI PAK KP 24, t.e. 1366, a.e. 1833, Pitanje Istrske banke d.d. i preduzeća u jugoslovenskoj zoni B, 19. 11. 1952.
PAK, 3 – PAK, Istrska banka Koper (=SI PAK KP 170), t.e. 6, a.e. 30, Zamenjava jugolir v dinarje FLRJ, 8. 10. 1951.
PAK, 4 – SI PAK KP 170, t.e. 6, a.e. 30, Navodilo za gospodarska podjetja v zvezi z vodenjem družbene evidence, 15. 3. 1952.
PAK, 5 – SI PAK KP 170, t.e. 6, a.e. 30, Otvaranje filijala Narodne banke FLRJ u Kopru i Bujama, št. 179, 10. 5. 1952.
PAK, 6 – SI PAK KP 170, t.e. 6, a.e. 30, Poročilo o novi organizaciji Istrske banke d.d. v Kopru, 16. 6. 1952.
PAK, 7 – SI PAK KP 170, t.e. 6, a.e. 30, Poročilo o delovanju Istrske banke d.d., Koper od 1. 6. 1952 do 23. 8. 1952.
PAK, 8 – SI PAK KP 170, t.e. 6, a.e. 30, Dopis Gospodarskemu odseku Istrske banke, 10. 1. 1949.
PAK, 9 – SI PAK KP 170, t.e. 6, a.e. 30, Bančno poslovanje v koprskem okraju, 1954.
PAK, 10 – SI PAK KP 170, t.e. 52, a.e. 113, Dovoljenje PPNOO za Slovensko primorje šte. 3300/46, izdano 18. 9. 1946.
PAK, 11 – SI PAK KP 170, t.e. 52, a.e. 113, Potrdilo Gospodarske banke o vplačanjem 3/10 deležu, 1946.
PAK, 12 – SI PAK KP 170, t.e. 52, a.e. 113, Vpis v družbeni in trgovinski register.
PAK, 13 – SI PAK KP 170, t.e. 52, a.e. 113, mapa 13, Sklep OLO Koper, 1. marec 1957.
PAK, 14 – SI PAK KP 170, t.e. 53, a.e. 114, mapa 2, Dopis glavne centrale Narodne banke FLRJ, 26. 3. 1955.
PAK, 15 – SI PAK KP 170, t.e. 57, a.e. 131, Poslovno poročilo po stanju od 30. 4. 1947.
PAK, 16 – PAK, Gospodarska banka za Istro, Reko in Slovensko primorje (=SI PAK KP 171), t.e. 1, a.e. 1, Dopis Ministrstvu za lokalni promet, 7. 12. 1945.
PAK, 17 – SI PAK KP 171, t.e. 1, a.e. 2, Dopis Gospodarski banki za Istro, Reko in Slovensko primorje, 31. 10. 1945.
PAK, 18 – PAK, Posojilnica in hranilnica v Koper (=SI PAK KP 174), t.e. 1, a.e. 1, Zapisnik občnega zbora Posojilnice in hranilnice Koper, 25. 3. 1904.

- PAK, 19** – SI PAK KP 174, t.e. 2, a.e. 4, Registracija zadruga, 1947.
- PAK, 20** – SI PAK KP 174, t.e. 2, a.e. 4, Poročilo o stanju Posojilnice in hranilnice Koper, april 1956.
- PAK, 21** – SI PAK KP 174, t.e. 2, a.e. 4, Referat o razvoju, delu in pomenu Posojilnice in hranilnice Koper, 1956.
- PAK, 22** – PAK, Kmečka in obrtna posojilnica v Pobegih (=SI PAK KP 175), t.e. 1, a.e. 8, Poročila upravnega odbora Kmečke in obrtne posojilnice v Pobegih, 1949, 1951.
- PAK, 23** – SI PAK KP 175, t.e. 1, a.e. 8, Sklep o vpisu sprememb v register, 1954.
- PAK, 24** – SI PAK KP 175, t.e. 3, a.e. 21, Zapisnik občnega zbora Pobežanskega posojilnega in konsumnega društva, 29. januar 1898.
- PAK, 25** – SI PAK KP 175, t. e. 4, a. e. 27, Registracija, 1896.
- PAK, 26** – PAK, Okrajni komite ZKS Koper (SI PAK KP 450), t.e. 40, a.e. 172, Koprsko – tržaški sporazum, 1956.
- PAK, 27** – SI PAK KP 450, t.e. 58, a.e. 225/V, Analiza denarnih zavodov v okraju Koper, 1959.
- PAK, 28** – PAK, Vojaška uprava Jugoslovanske armade Cone B STO (=SI PAK KP 485), t.e. 1, Zabeležke s konference z ambasadorjem Bratožem 19. 9. 1952.
- UL FLRJ 1947, 74/527** – Uradni list Federativne ljudske republike Jugoslavije (UL FLRJ), 1947, letnik III, št. 74, ukaz št. 527, Ratifikacija mirovne pogodbe z Italijo, 29. 8. 1947. Beograd, 1001–1085.
- UL FLRJ, 1947, 77/536** – UL FLRJ, letnik III (1947), št. 77, odredba št. 536, Uredba o odvzemu iz obtoka in zamenjavi denarja, ki se glasi na lire, ter o preračunanju obveznosti v dinarje FLRJ na ozemlju, ki je po mirovni pogodbi z Italijo priključeno FLRJ, 9.9.1947. Beograd.
- UL FLRJ, 1947, 93/683** – UL FLRJ, letnik III (1947), št. 93, odredba št. 683, Uredba o spojitvi Gospodarske banke za Istro, Reko in Slovensko primorje na Reki z Narodno banko FLRJ, 1. 11. 1947. Beograd, 1324.
- UL FLRJ, 1954, 4/34** – UL FLRJ, letnik X (1954), št. 4, odlok št. 34, Uredba o bankah in hranilnicah, 28. 1. 1954. Beograd, 79–87.
- UL FLRJ, 1954, 56/667** – UL FLRJ, letnik X (1954), št. 56, uredba št. 667, Uredba o izvajanju zakonov in drugih zveznih pravnih predpisov na ozemlju, na katero se je razširila civilna uprava FLRJ, 30. 12. 1954. Beograd.
- UL SNOS, 1944, 1/6** – Uradni list Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta (UL SNOS), letnik I (1944), št. 1, odlok št. 6, Odlok o ustanovitvi Denarnega zavoda Slovenije pri Predsedstvu SNOS, 25. 3. 1944. Ljubljana, 2.
- UL IOLO, 1951, 1/3** – Uradni list Istrskega okrožnega ljudskega odbora (UL IOLO), letnik V (1951), št. 1, odlok 3, Odlok o upravljanju gospodarskih podjetij s strani delavskih kolektivov, 13. 2. 1951. Koper, 6–10.

- UL IOLO, 1951, 7/34** – UL IOLO, letnik V (1951), št. 7, odlok 34, Odlok o spremembah in dopolnitvah odloka o upravljanju gospodarskih podjetij s strani delavskih kolektivov, 10. 8. 1951. Koper, 93–94.
- UL VUJA in IOLO, 1949, 2/14** – **Uradni list vojne uprave JA jugoslovanske cone na STO in Istrskega okrožnega ljudskega odbora (UL VUJA in IOLO)**, letnik III (1949), št. 2, odredba št. 14, Ukaz o zamenjavi jugoslovanskih lir "B" (jugolir) z dinarjem FLRJ, 3. 7. 1949. Koper.
- UL VUJLA, 1952, 3/5** – **Uradni list Vojaške uprave jugoslovanske ljudske armade (UL VUJLA)**, 1952, št. 3, odredba 5, Odredba o otvoritvi podružnic Narodne banke FLRJ v Kopru in Bujah, 15. 5. 1952. Koper, 6.
- UL VUJLA, 1952, 3/12** – 1952, št. 3, Pooblastilo št. 12/69, Pooblastilo Istrski banki d.d., Koper in njenim podružnicam, da smejo vršiti vse valutno – devizne posle na področju jugoslovanske cone STO, 15. 5. 1952. Koper, 9.
- Bančni vestnik (1957):** Obmejni plačilni promet z Italijo, št. 2 (28. 2. 1957). Ljubljana, 43.
- Beranek, M. (ed.) (2005):** Priročni slovar tujk. Ljubljana, Cankarjeva založba.
- Čibej, N. (2004):** Bančništvo kot gospodarski segment v coni B STO. V: Bonin, Z. (ed.): Cona B Svobodnega tržaškega ozemlja (1947–1954), zbornik ob 50-letnici priključitve cone B STO Jugoslaviji. Koper, Pokrajinski arhiv Koper, 59–84.
- Gombač, M. (1987):** Denarni zavod Slovenije – podružnica za Slovensko primorje (1945). V: Zgodovina denarništva in bančništva na Slovenskem, posvetovanje ob 40 obletnici Denarnega zavoda Slovenije, 11.–12. december 1984. Ljubljana, Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 119–124.
- Hrženjak, J. (ed.) (1952):** Istra i Slovensko primorje. Borba za slobodu kroz vjekove. Beograd.
- Juriševič, F. (1970):** Zadržno gibanje na Goriškem med dvema vojnama. V: Jadranski koledar. Trst, 105–112.
- Kos, P., Majce, J., Melik, V. & D. Mihelič (eds.) (1987):** Zgodovina denarstva in bančništva na Slovenskem. Posvetovanje ob štiridesetletnici Denarnega zavoda Slovenije. Zbirka Zgodovinskega časopisa, 3. Ljubljana, Zveza zgodovinskih društev Slovenije.
- Pahor, M. (1989):** Slovensko denarništvo v Trstu, denarne zadruge, hranilnice, posojilnice in banke v letih 1880–1918. Trst, Tržaška kreditna banka.
- Prinčič, J., Lazarevič, Ž. (2000):** Zgodovina slovenskega bančništva. Ljubljana, Združenje bank Slovenije.
- Tosti, A. (1989):** Denarni zavodi v Sloveniji po prvi svetovni vojni. Ljubljana, Bančni vestnik.

- Troha, N. (1999):** Boj za meje. Slovenci in Italijani na Primorskem – v Julijski krajini v letih 1945–1947. V: Čepič, Z. (ed.): Preteklost sodobnosti, izbrana poglavja slovenske novejšje zgodovine. Ljubljana, Inštitut za novejšjo zgodovino, 143–154.
- Waltritsch, M. (1983):** Slovensko bančništvo in posojilništvo na Goriškem. Trst–Gorica, Založništvo tržaškega tiska-Kmečka banka.
- Zagradnik, M. (1992):** Nacionalizacija industrijskih podjetij v Slovenskem Primorju in slovenski Istri. V: Dolinar, M. F. (ed.): Viri za nacionalizacijo industrijskih podjetij v Sloveniji po drugi svetovni vojni, št. 5. Ljubljana, 151–155.
- Zagradnik, M. (1996):** Procesi podržavljanja zasebnega premoženja v Slovenskem primorju po drugi svetovni vojni. V: Prevrati in slovensko gospodarstvo v XX. stoletju 1918–1945–1991. Ljubljana, Ekonomska knjižnica, 133–143.
- Žitko, S., Kramar, J. (1985):** Hranilnice in posojilnice v Slovenski Istri. Koper, Ljubljanska banka, Splošna banka Koper.